

ELOGIU CODULUI CIVIL

**judecător Ion Predescu
Curtea Constituțională a României**

"J'ai gagné 40 batailles, mais cela ne fait rien, Waterloo va effacer le souvenir de toutes mes victoires; mais ma gloire éternelle sera le Code civil" disait Napoléon Bonaparte. Une importance pareille avait eu, pour la Roumanie moderne, le Code civil décrété le 26 novembre 1864 et promulgué le 4 décembre, entré en vigueur le 1-er décembre 1865. Comme Nicolae Titulescu le soulignait, il a institué dans le droit roumain "la profonde révolution des moeurs juridiques" en marquant le passage de notre organisation sociale à la modernité. La forme quasi-parfaite des réglementations des rapports existants dans le domaine privé a eu pour conséquence la pérennité du Code civil, comme les grands pairs du droit l'ont affirmé: Matei B. Cantacuzino, Traian Ionascu, Mihail Eliescu. Par sa valeur, le Code civil romain a résisté à toutes les tentatives de modification profonde, et ce ne sont que ses parties les plus dynamiques qui se sont vues attribuer de nouvelles réglementations, pour tenir le pas avec le développement général de la société. C'est la vie même qui en constitue le critère suprême de vérité et de valeur. Au sujet du Code civil roumain, comme aussi pour le Code Napoléon, nous n'avons qu'à confirmer les paroles du grand Titulescu: " une sorte de bienfait de Dieu, une oeuvre tombée du ciel."

Una dintre celebrele sinteze – aforism ale lui Napoleon se referă la valoarea „Codului Civil”: „Am câștigat 40 de bătălii, dar asta nu înseamnă nimic, Waterloo va șterge amintirea tuturor victoriilor mele; gloria mea veșnică însă va fi Codul civil”. Adevărul din aceste cuvinte este ilustrat de apariția Codului, de adâncă revoluție a moravurilor juridice pe care a produs-o – așa cum sublinia Nicolae Titulescu, de schimbarea totală a dreptului european și chiar a dreptului din alte continente, ca și de actualitatea permanentă a normelor instituite, de longevitatea și universalitatea lor. Mai marii Dreptului: Planiol, Colin et Capitant, Baundry-Lacontinerie și Louis Josserand, ca și Matei Cantacuzino, Dimitrie Alexandresco, Istrate Micescu, Traian Ionașcu și Mihail Eliescu, au subliniat trăsăturile – caracteristici incontestabile ale Codului Civil francez: caracterul unitar al întregii reglementări; metoda calitativ – nouă în redactarea normelor; precizia și claritatea limbajului folosit, deși este opera de concepție și redactare a mai multor persoane; structurarea reglementării; accesibilitatea dispozițiilor pe care le cuprinde. Unitatea trăsăturilor menționate a fost asigurată de implicarea deosebită a lui Napoleon – mai ales în controversele dintre autorii – redactori ai Codului. Istoria atestă că, pe când era locotenent, Napoleon a fost sancționat cu câteva zile de carceră. La locul executării sancțiunii a găsit Codex Justinianus – pe care l-a citit, l-a studiat și l-a reținut – astfel încât, la redactarea Codului Civil, a impus numeroase texte din Codex.

La Rochefoucaud – de la care au rămas două volume de maxime și cugetări care chintesenziază gândirea și experiența umană, spunea: „Pentru a-mi păstra limpezimea gândirii și corectitudinea exprimării, în fiecare dimineață citesc cu atenție cinci-șase articole din Codul Civil”.

Un comentator de seamă al Codului Napoleon, Massé-Vergé, lăudat de Istrate Micescu, a încheiat studiile sale cu această mărturisire: „*Dreptul este unul din acele lucruri care se pricep mai ușor decât se pot defini*”. Și avea în vedere corespondența dintre Codul Napoleon și preceptele fundamentale venite din dreptul roman: „*juris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justis atque injustis scientia*”, precum și cele trei precepte ale Dreptului, *honeste vivere, alterum non laedere, sumum quique tribuere*”.

Marele savant Matei Cantacuzino menționa că: „*Dreptul este o reglementare reciprocă a acțiunilor omenești, determinate de nevoile omului, din firea lui, din mediul natural și social în care se mișcă*”.

Putem formula observația cea mai generală și de necontestat, și anume: Codul Civil însoțește ființa umană, de la naștere – și chiar mai dinainte de naștere – (*infans conceptus pro nato habetur quotiens de eius commodis agitur*) și până la trecerea omului în neființă. Codul Civil român a produs aceeași „revoluție a moravurilor juridice” în dreptul românesc. Codul Civil român, decretat la 26 noiembrie 1864, promulgat la 4 decembrie 1864 și pus în aplicare la 1 decembrie 1865, a avut ca model Codul Civil Napoleon și s-a inspirat și din proiectul de Cod Civil italian, din Legea franceză privind transcripțiunea din 1853, din Legea ipotecară belgiană din 1851 și dispoziții din vechiul drept românesc. Modelul francez a fost preferat modelului italian, pe care l-a susținut Alexandru Ioan Cuza.

Este neîndoiebnic faptul că, anterior Codului civil, în dreptul românesc existau o serie de reglementări, chiar coduri, cum sunt cele ale lui Vasile Lupu (tipărit la Iași, pentru prima oară în românește) și Matei Basarab (*Pravila cea Mare sau Îndreptarea legii*, tipărit în românește la Târgoviște în anul 1622), cărora le-au urmat alte lucrări ce nu au avut darul de a acoperi lacunele textelor lui Vasile Lupu și Matei Basarab, ori de a acoperi zone ale raporturilor juridice din epocă nereglementate (*Condica lui Ipsilante*, apărută în Muntenia în 1776 și *Colectia rezumată și explicativă a pravilelor împărătești*, publicată în Moldova sub redactarea lui Andronache Donici). În anul 1817 au apărut, în Moldova și Muntenia, legislații de ansamblu de Drept privat. În Moldova, Scarlat Calimach a pus să se alcătuiască *Codul* care îi poartă numele, promulgat în limba greacă și tradus în limba română abia în anul 1831. Concomitent cu Codul *Calimach* a apărut, în Muntenia, *Codul Caragea*, sub domnia lui Ion Gh. Caragea. Cele două coduri au suferit modificări prin legi ulterioare intrării lor în vigoare, sub titlu de exemplu menționând *Regulamentul organic de la 1832*.

Codul Caragea și *Codul Calimach*, precum și legile apărute ulterior acestora, au fost înlocuite de Codul Civil român, care, intrat în vigoare la 1 decembrie 1865, a început să se aplice și în Transilvania, de la data de 15 septembrie 1943, în temeiul Legii nr.389 din 22 iunie 1943 și este în vigoare și în prezent.

Codul Civil cuprinde principalele norme ale dreptului nostru civil, și aproape toate instituțiile acestui drept. Valoarea sa este incontestabilă, acesta deschizând, practic, o nouă eră în istoria dreptului. Confirmarea acestei valori este dată de faptul că, deși de-a lungul timpului, numeroase **acte normative** au abrogat, modificat sau completat articole ale Codului Civil, dispozițiile fundamentale ale acestuia sunt în vigoare, fiind aplicabile și astăzi, la peste 140 de ani de la promulgarea sa. Sub aspectul conținutului dispozițiilor cuprinse în Cod, acesta, păstrând modelul francez, pune în centrul reglementării protecția individului, prin asigurarea ocrotirii acestuia și a proprietății, precum și prin asigurarea egalității juridice în fața legii. Normele dreptului civil definesc persoana, reglementând condiția juridică a acesteia și reglementează majoritatea relațiilor care se stabilesc între persoane în ceea ce privește interacțiunea socială a lor, precum și relațiile care se stabilesc între persoane cu privire la bunuri. Actele juridice, sub aspectul încheierii, derulării,

modificării, încetării efectele lor, problematica izvorâtă din competențele persoanei de a încheia acte juridice civile, actele și faptele cauzatoare de prejudicii, garanțiile ce însoțesc contractele civile, drepturile reale, proprietatea și probleme legate de proprietate, problematica moștenirii, toate aceste instituții a căror importanță și actualitate nu trebuie să le mai subliniem își găsesc reglementarea în cuprinsul Codului Civil.

Calitățile Codului Civil român se relevă nu numai sub aspectul conținutului reglementării, ci și al formei acesteia, a limbajului utilizat. Așa cum s-a remarcat în literatura de specialitate, abia după elaborarea acestui Cod putem vorbi, la noi, de existența unui limbaj juridic. Folosirea neologismelor, ca și încercarea de adaptare a termenilor străini din domeniul juridic la limba română au avut ca rezultat o operă modernă și totuși accesibilă tuturor, scrisă într-un stil concis, simplu și precis.

Ceea ce dă însă cu adevărat expresia valorii Codului Civil este perenitatea normelor sale; deși au trecut peste 140 de ani de la adoptarea sa, perioadă ce marchează o istorie zbuciumată, Codul Civil român și-a păstrat totuși intactă esența în timp. Cu toate că, în perioada regimului totalitar, părți întregi din Codul Civil deveniseră inutile (de exemplu, dispozițiile referitoare la proprietate), iar interpretarea anumitor norme denatura sensul real al acestora, din decembrie 1989 Codul civil român a redevenit actul normativ de bază al dreptului civil, recăpătându-și însemnătatea pe care o avea în viața juridică a țării până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

Desigur, se pot formula și critici la adresa Codului Civil român și s-au adus, în timp, observații diverse, de pe poziții diverse. Esențialul ce nu poate fi omis este cunoștința comună, aceea de a fi rezistat prin valoarea sa – tuturor tentativelor de modificare profundă – și că a suferit modificări numai în părțile cele mai dinamice ale reglementării, supuse evoluției – în pas cu dezvoltarea generală a societății.

Caracterul de universalitate și perenitatea normelor ce alcătuiesc fondul reglementării de bază dau încă o dată măsura adevărului formulat de Napoleon despre Codul său Civil. Afirmția este deopotrivă de valabilă și pentru Codul Civil român. Cei 140 de ani pe care i-a parcurs înfruntând tentative și atacuri de circumstanță – dau Codului Civil român valoarea și semnificația de „baza Dreptului românesc”. Mai are de trecut confruntarea cu proiectul noului Cod Civil, de care se pare a nu se teme, mai ales dacă va fi slujit de „oamenii legii” cu drept de vot.

Viața este criteriul adevărului, ca și al valorii; Codul Civil arată a nu se teme de noul Cod încă nedefinit. Și vom avea reconfirmarea vorbelor marelui Nicolae Titulescu despre Codul civil francez: „*Un fel de binefacere dumnezeiască, o operă căzută din ceruri*”.